

บทที่ 2

เด็กกับการกระทำความผิดอาญา

เด็กและเยาวชนในฐานะอนาคตของชาติจะต้องได้รับการดูแลและเอาใจใส่และให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทั้งร่างกายและจิตใจตลอดจนส่งเสริมสติปัญญา แต่เราจะพบเห็นเด็กที่ขาดการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมได้โดยทั่วไป อาทิ ปัญหาเด็กขาดการศึกษา สุขภาพอนามัย ภาวะทุพโภชนา การใช้แรงงานเด็ก เด็กขอทาน เด็กติดสารเสพติด เด็กเร่ร่อน รวมไปถึงการทารุณกรรมเด็กทางเพศและด้านอื่น ๆ ผลร้ายที่เกิดกับเด็กที่ชัดเจนเราอาจพิจารณาจากจำนวนเด็กที่กระทำความผิดหรือประพฤติดังกล่าวไม่เหมาะสม โดยการกระทำผิดของเด็กนั้นเราต้องพิจารณาว่ากระทำไปเพราะความเป็นผู้อ่อนวัยขาดประสบการณ์และวิจารณญาณที่ดี ความรู้สึกรู้คิด การรู้ผิดชอบชั่วดียังไม่เท่าผู้ใหญ่ที่อาจเกิดจากขาดการอบรมเลี้ยงดูหรือได้รับการปลูกฝังมาอย่างผิด ๆ เต็มโตในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ดังนั้น การปฏิบัติต่อเด็กที่ได้กระทำผิดจึงไม่สมควรปฏิบัติแบบผู้ใหญ่หรือลักษณะแบบอาชญากร ที่ผ่านมามีความพยายามในการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำความผิดและมีการนำระเบียบแนวทางปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แต่ปรากฏว่ายังมีการละเมิดสิทธิเด็กในสังคมให้ได้รับรู้อยู่เสมอ ทำให้เด็กไม่ได้รับความเป็นธรรมและได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ถึงแม้ว่าเด็กและเยาวชนเหล่านั้นจะกระทำความผิด แต่ตราบไต่ที่ไม่รับการตัดสินหรือแม้ว่าจะได้รับการตัดสินแล้วก็ตาม เด็กและเยาวชนต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเหมาะสม

2.1 ความหมายของเด็ก

คำว่าเด็กและเยาวชนโดยทั่วไปยอมเข้าใจว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุน้อยไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม และยังอ่อนต่อประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ในการกระทำการใด ๆ ก็ตาม ก็ต้องมีบุคคลอื่นที่เป็นผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือ แนะนำ สั่งสอน ให้ปฏิบัติตนและดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดีอาจจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าบางครั้งกิจการบางอย่างเด็กและเยาวชนอาจทำได้

พอ ๆ กับผู้ใหญ่ทีเดียว ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์อายุของบุคคลจึงต้องเพ่งเล็งถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ เป็นสำคัญ¹

2.1.1 ความหมายของเด็กตามกฎหมายของประเทศไทย

การนิยามคำว่า "เด็ก" มีความแตกต่างกันหลากหลายไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งขึ้นกับจุดประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 4 คำว่า "เด็ก" หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์² และคำว่า "เยาวชน" หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์³ ซึ่งตามนิยามนี้แม้ว่าบุคคลนั้นจะบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสแล้วก็ยังคงเป็นเยาวชนตามความหมายนี้

ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ได้นิยามว่า "เด็ก" หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส จะเห็นได้ว่านิยามคำว่าเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ดังที่กล่าวมาแล้วแตกต่างจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า "เด็ก" หมายความว่าบุคคลอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ส่วน "เยาวชน" นั้นหมายความว่าบุคคลอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เด็กตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นั้น อาจจะเป็นเด็กก็ได้ หรืออาจจะเป็นเยาวชนก็ได้ สำคัญอยู่ที่ว่าต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ และปกติการสมรสจะกระทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนหน้านั้นก็ได้ ซึ่งถ้าหากว่าเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ไปทำการสมรส ตามกฎหมายถือว่าเด็กนั้นบรรลุนิติภาวะแล้ว ดังนั้น เด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ซึ่งบรรลุนิติ

¹ อัจฉริยา ชูตินันท์, กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักงานพิมพ์วิญญูชน, 2551), หน้า 54.

² แต่ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนิยามว่า "เด็ก" หมายความว่าบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี.

³ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 203 หน้า 1 - 4 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 22 พฤศจิกายน 2534.

นิติภาวะด้วยการสมรส ไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546⁴

พระราชบัญญัติส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2521 มาตรา 3 บัญญัติว่า "เยาวชน" หมายถึง บุคคลอายุไม่เกิน 25 ปี⁵ ซึ่งครอบคลุมถึงเด็กที่หมายถึงมนุษย์อายุต่ำกว่า 18 ปี ตามความหมายของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990 ด้วย

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 มาตรา 6 บัญญัติว่า "ให้ผู้ปกครองของเด็ก ซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่ 8 ส่งเด็กนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่15"⁶

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 ข้อ 1 กำหนดว่า "เด็ก" หมายความว่า ผู้ซึ่งอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส⁷

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามิได้นิยามคำว่า "เด็ก" หรือ "เยาวชน" ไว้เป็นการเฉพาะ แต่จากมาตร 133 ทวิ ประกอบกับมาตรา 134 ตรี ที่กำหนดวิธีการสอบปากคำเด็กที่เป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหา "เด็ก" ควรจะหมายถึงบุคคลที่อายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย

2.1.2 ความหมายของเด็กตามกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การนิยามคำว่า "เด็ก" ตามกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็มีความแตกต่างกันหลากหลายเช่นเดียวกัน ซึ่งขึ้นกับจุดประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับ ตามกฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก ค.ศ.2006 ได้ประกาศใช้ตามรัฐดำรัสของประธานประเทศแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, ฉบับเลขที่04/สปป, ลงวันที่16 มกราคม ค.ศ. 2007 ในมาตรา 2 ของกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ให้นิยามเกี่ยวกับเด็กว่า "เด็ก" หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ในกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้กำหนด

⁴ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, หลักกฎหมายการดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : สำนักงานพิมพ์วิญญูชน, 2550), หน้า 126.

⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 95 ตอนที่ 4 หน้า 8 – 15 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 11 กันยายน 2521.

⁶ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 97 ตอนที่ 158 หน้า 1 – 26 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 13 ตุลาคม 2523.

⁷ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 182 หน้า 1 – 4 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 29 พฤศจิกายน 2515.

ช้อยกเว้นเอาไว้ด้วยว่า บุคคลที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี หากได้ทำการสมรสถูกต้องตามกฎหมายให้ถือว่า บุคคลนั้นได้บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายแล้ว⁸ โดยจะไม่ถือว่าอยู่ในความหมายของคำว่า “เด็ก” อีกต่อไป

นอกจากนั้นกฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก ค.ศ.2006 ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังให้คำนิยามเกี่ยวกับเด็กที่ต้องได้รับความคุ้มครองอีกด้วย ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้:⁹

1. เด็กที่ต้องการการปกป้องพิเศษ หมายถึง เด็กกำพร้า เด็กกำพลอย เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กที่ถูกประละ หรือเด็กที่ขาดการเอาใจใส่จากบิดา มารดาในการดูแลเลี้ยงดู เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกาย เด็กที่ถูกทารุณทางเพศ เด็กที่เป็นโสเภณี เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ เด็กที่ทำงานในสภาพที่เป็นอันตรายต่อชีวิต สุขภาพหรือถูกกดขี่จากการใช้แรงงาน เด็กที่เป็นผู้อพยพ เด็กที่ติดยาเสพติด เด็กที่รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือเชื้อไวรัส เอชไอวี และเด็กที่เป็นผู้เสียหาย ในกระบวนการดำเนินคดี
2. เด็กพิการ หมายถึง เด็กที่มีร่างกาย จิตใจหรือสมอง ไม่เป็นปกติ ซึ่งทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและมีผลกระทบต่อพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็ก ความพิการดังกล่าว อาจเกิดขึ้นขณะเกิดหรือภายหลังการเกิด
3. เด็กที่ถูกประละ หมายถึง เด็กที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ในการเลี้ยงดู ขาด การให้การศึกษ อบรม ส่งเสริม เพื่อตอบสนองต่อเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพัฒนาของเด็กจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เช่น ด้านสุขภาพ โภชนาการที่เพียงพอและถูกหลักอนามัย ด้านที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย ด้านการศึกษา การพัฒนาทางด้านจิตใจที่อยู่บนเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจของครอบครัว
4. เด็กที่ถูกทอดทิ้ง หมายถึง เด็กที่ถูกทอดทิ้งจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองในการให้ความคุ้มครองดูแลและการเลี้ยงดู
5. เด็กกำพร้า หมายถึง เด็กที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต
6. เด็กกำพลอย หมายถึง เด็กที่บิดาและมารดาเสียชีวิตทั้งคู่
7. เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกาย หมายถึง เด็กที่ถูกทุบตีหรือได้รับการทรมาน จากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่น ๆ

⁸ กฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญาของ ส ป ป ลาว, มาตรา 7, วรรคสาม.

⁹ กฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็กของ ส ป ป ลาว, มาตรา 2.

8. เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ หมายถึง เด็กที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรา ถูกทำชำเราหรือถูกทำอนาจาร
9. เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือ เชื้อเอชไอวี หมายถึง เด็กที่เป็นโรคเอดส์ ติดเชื้อเอชไอวี เด็กที่เป็นกำพรั ก้ำพลอย อันเนื่องมาจากเชื้อเอชไอวี/เอดส์หรือเด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีผู้เป็นโรคเอดส์หรือเชื้อเอชไอวี
10. เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่ขาดปัจจัยอันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการได้รับการตอบสนองหรืออำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาทางความรู้ ความสามารถ
11. เด็กกระทำผิด หมายถึง เด็กที่ถูกดำเนินคดีอาญา: เป็นผู้ถูกกล่าวหาเป็นจำเลยหรือต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา

2.1.3 ความหมายของเด็กตามกฎหมายของต่างประเทศ

การให้คำนิยามของคำว่า “เด็ก” ตามกฎหมายของต่างประเทศ อาจมีความหมายหลากหลายโดยไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างกันของระบบกฎหมายจารีตประเพณี วัฒนธรรม ทศนคติ และแนวความคิดของคนในสังคมนั้น แต่ในปัจจุบันมีหลายประเทศก็มีการปรับปรุงกฎหมายในส่วนของคำนิยามความหมายของคำว่า “เด็ก” เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990 และในหัวข้อนี้จะศึกษาความหมายของเด็กตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990 กฎหมายของสหรัฐอเมริกาและกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ตามลำดับ

2.1.3.1 ความหมายของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990

“เด็ก” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้น ตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็ก

2.1.3.2 ความหมายของเด็กตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกาแบ่งการปกครองเป็นมลรัฐ นอกจากกฎหมายของสหพันธรัฐ (Federal Law) แล้ว ในแต่ละมลรัฐได้กำหนดกฎหมายของมลรัฐ (State Law) อันมีความแตกต่างกันไว้ด้วย โดยจะศึกษาความหมายของเด็กในบางมลรัฐเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่ของสหรัฐอเมริกาทั้งหมด

ตามกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กของมลรัฐอิลลินอยส์ ค.ศ.1899 (Illinois Juvenile Court Act 1899) ซึ่งถือเป็นฉบับแรกของสหรัฐอเมริกา “เด็กกระทำผิด” หมายถึงเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี¹⁰

แต่ในกฎหมายปัจจุบัน ตาม United States Code หมวด 403 ผู้กระทำความผิดเด็ก (Juvenile Delinquency)

มาตรา 5031 นิยามว่า “เด็ก” หมายความว่าบุคคลที่อายุไม่ถึง 18 ปีหรือเพื่อกระบวนการพิจารณาและชี้ขาดคดีภายใต้หมวดนี้สำหรับการกระทำที่ถูกกล่าวหาของผู้กระทำความผิดเด็กคือบุคคลที่อายุไม่ถึง 21 ปี และ “ผู้กระทำความผิดเด็ก” คือ บุคคลที่กระทำความผิดก่อนอายุ 18 ปี¹¹

ในมลรัฐวิสคอนซิน (Wisconsin) Chapter 938 Juvenile Justice Code มาตรา 938.02 (3m) ผู้กระทำผิดเด็ก หมายถึงเด็กอายุ 10 ปีขึ้นไปฝ่าฝืนกฎหมายอาญาของมลรัฐหรือสหพันธรัฐ เว้นแต่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 938.17, 938.18 และ 938.183 หรือละเมิดอำนาจศาลตามนิยามในมาตรา 788.01(1) หรือระงับไว้ในมาตรา 938.355 (6g)

มาตรา 938.02 (10m) “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่อายุน้อยกว่า 18 ปี เว้นแต่เพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบสวนหรือฟ้องร้องบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนกฎหมายของสหพันธรัฐทั้งทางแพ่ง อาญา หรือเทศบัญญัติ เด็กจะไม่รวมถึงบุคคลที่อายุไม่ถึง 17 ปี¹²

¹⁰ <<http://www.ncjrs.org/htm/oijdp/ijjournal1299/2.html>>

¹¹ แปลความจาก United States Code Chapter 403 Juvenile Delinquency Section 5031 Definitions

¹² แปลความจาก Wisconsin Statutes Chapter 938 Juvenile Justice Code Section 938.02 Definitions – (3m) “Delinquent” means a juvenile who is 10 years of age or older who has violated any state or federal criminal law, except as provided in ss.938.17, 938.18 and 938.183, or who has committed a contempt of court, as defined in s.785.01(1) as specified in s.938.355 (6g).

(10m) “Juvenile” means a person who is less than 18 years of age, except for the purposes of investigating or prosecuting a person who is alleged to have violated a state or federal criminal law or

2.1.3.3 ความหมายของเด็กตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ในกฎหมายของญี่ปุ่นมีการให้ความหมายคำว่า "เด็ก" แตกต่างกันไปตามแต่วัตถุประสงค์ของกฎหมายนั้น ๆ สำหรับในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะเด็กที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา

ตาม The Juvenile Law ของญี่ปุ่น "เด็ก" (juvenile) หมายความว่าบุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปี¹³ และตาม The Penal Code ของญี่ปุ่น เด็กซึ่งอายุต่ำกว่า 14 ปี จะไม่อยู่ภายใต้การลงโทษทางอาญา¹⁴

ในญี่ปุ่น นอกจากเด็กที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาแล้ว ศาลเยาวชนของญี่ปุ่นมีเขตอำนาจเหนือเด็กที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมและเสี่ยงที่จะกระทำผิดด้วย และแม้ว่าเด็กที่อายุต่ำกว่า 14 ปี จะไม่มีความผิดทางอาญา แต่การกระทำของเด็กอาจเข้าลักษณะเด็กที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมก็ได้ ซึ่งยังคงอยู่ภายใต้ The Juvenile Law หรือ Shonenho เช่นกัน¹⁵

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าการให้นิยามความหมายของ "เด็ก" ตามกฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก ค.ศ.2006 ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการกำหนดเอาไว้ในลักษณะใกล้เคียงกันกับกฎหมายของประเทศไทย โดยถือเกณฑ์ที่อายุ 18 ปีเป็นหลัก ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990 แต่ในกฎหมายของประเทศไทยได้ให้นิยามความหมายของคำว่า "เด็ก" และ "เยาวชน" อย่างชัดเจน กล่าวคือ คำว่า "เด็ก" หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ และคำว่า "เยาวชน" หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และจะเห็นได้ว่าตามกฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก ค.ศ.2006 ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย

any civil law or municipal ordinance, "juvenile" does not include a person who has attained 17 years of age.

¹³ The Juvenile Law – Article 2 The term "juvenile" as used in this Law shall mean any person under 20 years of age.

¹⁴ <<http://www.mofa.go.jp/policy/human/child/report2/definition.html>>

¹⁵ <http://www.unafel.or.jp/english/pages/CriminalJusticeJapan.htm> and see also The Juvenile Law – Article 3.

ประชาชนลาว มีการให้ความหมายของคำนิยามเกี่ยวกับเด็กที่ต้องได้รับความคุ้มครองอีกด้วย เช่น เด็กที่ต้องการการปกป้องพิเศษ เด็กพิการ เด็กที่ถูกประละ เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กกำพร้า เด็กกำพลอย เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกาย เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือเชื้อเอชไอวี เด็กด้อยโอกาส และเด็กกระทำผิด ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.2 การกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชน

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่ได้รับความสนใจจากภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรของประเทศ การพัฒนาเด็กและเยาวชน หมายถึงการพัฒนาชาติ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมักได้รับการมองว่าเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความไร้เดียงสา ขาดประสบการณ์ชีวิต การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งกระทำผิดย่อมต้องมีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่¹⁶

2.2.1 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชน

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ซึ่งสมควรได้รับการปกป้อง คุ้มครองและพัฒนาให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างสมบูรณ์ แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ปรากฏอยู่ทั่วโลกเป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กในรูปแบบต่างๆ เช่น เด็กถูกนำไปแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและถูกบังคับใช้แรงงาน เด็กที่ถูกชักจูงหรือบีบบังคับให้ค้าประเวณี หรือกระทำการอื่นๆเกี่ยวกับเพศหรือสิ่งลามก เด็กที่ขายยาเสพติด เด็กที่ถูกชักจูงหรือบีบบังคับให้ประกอบอาชญากรรม¹⁷ เด็กถูกทำร้ายร่างกายและที่สำคัญคือ ปัญหาเด็กที่ถูกทอดทิ้งโดยบิดา มารดาหรือผู้ปกครองและเด็กที่ได้รับการทรมานถูกปฏิบัติหรือลงโทษอย่างโหดร้ายในครัวเรือน ซึ่งมีผลร้ายต่อสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กที่ต้องเสื่อมถอยลง

¹⁶ กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, "การวิจัย การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ," ธันวาคม 2544, ไม่ปรากฏหน้า.

¹⁷ กมลินทร์ พินิจกุล, "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, สิทธิเด็กในประเทศไทย", เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ภาคใต้, มีนาคม 2538.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (ม.ป.ป.28) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน โดยมีสาระสำคัญว่า การขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมและบริการทำให้ประชากรจากชนบทและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชนบทย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เขตเมืองหรือเขตอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนและครอบครัวที่ยากจนในเขตเมืองประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสุขภาพจิต อาชญากรรม เด็กเร่ร่อนและยาเสพติด นอกจากนี้แล้ววิถีชีวิตและค่านิยมต่าง ๆ ของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดปัญหาด้านจริยธรรมและศีลธรรมติดตามมามากยิ่งขึ้น เช่น เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ขาดความมีระเบียบวินัย เป็นต้น¹⁸

ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนพอสรุปได้ว่า จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เด็กและเยาวชนไม่อาจปรับตัวได้ ทำให้มีโอกาสกระทำผิดหรือก่อให้เกิดปัญหาขึ้น 4 ประการ ดังนี้:¹⁹

1. ปัญหาอาชญากรรม เป็นการกระทำที่แสดงถึงการขาดความสามารถในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สาเหตุการเกิดปัญหาอาชญากรรมได้แก่ ปัญหาครอบครัวขาดโอกาสทางการศึกษาหรือไม่สนใจในการศึกษา ศีลธรรมเสื่อม อิทธิพลจากสื่อมวลชน เป็นต้น
2. ปัญหาความสัมพันธ์ทางเพศ โดยผิดจารีตประเพณี สภาพสังคมที่ยอมรับในการแสดงออกอย่างเปิดเผยของเพศสัมพันธ์ในทางภาพยนตร์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทำให้เด็กและเยาวชนแสดงออกโดยการผิดจารีตประเพณี ซึ่งสาเหตุหนึ่งความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในครอบครัวสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นต้น
3. ปัญหารักร่วมเพศ เป็นปัญหาด้านจิตใจของเด็กและเยาวชน ซึ่งขาดหลักยึดในการดำเนินชีวิต เด็กและเยาวชนประเพณีนี้ต้องการความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา แต่ไม่ได้รับจึงออกมาแสวงหาความรักและความอบอุ่นนอกบ้าน ในระยะแรกจะเริ่มด้วยความสัมพันธ์แบบเพื่อนก่อน ต่อมาความสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้น เด็กและเยาวชนพวกนี้มักไม่ชอบคบหาสมาคมกับเพศตรงข้าม ในกรณีการรักร่วมเพศอาจมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ก็ได้

¹⁸ กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, "การวิจัย การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ," หน้า 49.

¹⁹ ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์, "การมองตนเองของคนพิการในกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 144 - 147.

4. ปัญหายาเสพติด ผู้ติดยาเสพติดจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 5,500 คน และร้อยละ 60 – 70 ของผู้ติดยาเป็นเยาวชนในกลุ่มอายุระหว่าง 16 – 24 ปี ส่วนสาเหตุของการติดยาเสพติดนี้มีหลายประการด้วยกัน เช่น ต้องการทดลอง ชักชวนคึกคะนอง เป็นต้น

กิติกร มีทรัพย์ ได้กล่าวถึงปัญหาของเด็กไทยในสังคมปัจจุบัน สรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้:²⁰

1. ปัญหาการปรับตัว ความคับข้องใจในการปรับตัวของวัยรุ่นมักขัดเซียดด้วยการแต่งตัวแปลกๆ สนใจกิจกรรมใหม่ๆ ที่ตื่นเต้นโลดโผน จนบ่อยครั้งทำให้ดูเหมือนว่าเป็นพฤติกรรมที่ก่อปัญหาไปหมด โดยเฉพาะวัยรุ่นในเมืองใหญ่มีปัญหาในการปรับตัวในเรื่องไม่มั่นใจตนเองและวิตกกังวลสูง ทั้งในอาชีพและการเรียน ร่วมทั้งการสร้างสัมพันธภาพทางเพศด้วยสำหรับวัยรุ่นในต่างจังหวัดมีลักษณะใกล้เคียงกับในเมือง โดยเฉพาะการขัดเซียดความกังวลด้วยการแต่งตัวแบบแปลกๆ สะดุดตาแต่ตรงข้ามจะต่างออกไป คือ การต่อต้านกฎข้อห้ามต่าง ๆ สูงกว่ารวมทั้งชอบสูบบุหรี่และดื่มสุรา ตามปกติวัยรุ่นและมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์เป็นทางออก ปริมาณวัยรุ่นที่มีปัญหามากขึ้นเป็นการบอกว่ากิจกรรมดี ๆ เพื่อเป็นทางออกของวัยรุ่นที่มีปัญหามากขึ้นเป็นการบอกว่ากิจกรรมดี ๆ เพื่อเป็นทางออกของวัยรุ่นมีน้อยเกินไปก็เป็นได้

2. ปัญหาการเจ็บป่วยทางจิตใจ พบว่าปัญหาสุขภาพจิตในระดับไม่รุนแรงถึงขั้นเป็นโรคจิตแต่พบในระดับรอง ๆ ลงมาคือ อาการทางจิตสรีระ ไซโคมาติกและโรคประสาทรวมทั้งความเครียดในระดับต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 10

3. ปัญหาทางเพศของวัยรุ่น พบว่าการแสดงออกทางเพศแบบรักรวมเพศหรือการเบี่ยงเบนทางเพศมีมากขึ้นในทางสาธารณะและสื่อมวลชนต่าง ๆ และพบว่าวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานสูงถึงร้อยละ 30 ตามมาด้วยการตั้งครรภันอกสมรสและทำแท้ง ปัญหาทางเพศดังกล่าวของวัยรุ่นในเขตเมืองใหญ่และในเขตชนบทไม่แตกต่างกันมากนัก

4. ปัญหายาเสพติด พบมากในกลุ่มวัยรุ่นชายและวัยรุ่นนอกระบบโรงเรียนมากกว่า โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่เข้ามาเผชิญโชคในเมืองใหญ่หรือเข้ามาหางานทำในเขตอุตสาหกรรม การใช้ยาเสพติดเพราะความอยากรู้อยากลองเพื่อปลอบประโลมใจหรือผ่อนคลายหนีชีวิตยุ่งยากไปได้

²⁰ กิติกร มีทรัพย์, จิตวิทยา สายสัมพันธ์ในระหว่างครอบครัว. 2534, หน้า 39 – 42, อ้างใน กองวิจัย และพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, "การวิจัย การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ," หน้า 50.

ชั่วคราว การติดยาหรือของวัยรุ่นนอกระบบโรงเรียนมีอัตราสูงมากถึงร้อยละ 70 และการดื่มสุราพบสูงมากเช่นเดียวกัน

2.2.2 สาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชน

ปัจจุบันนักจิตวิทยาและนักอาชญาวิทยามีความสนใจในเรื่องสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมากซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของชาติที่ทุกครอบครัวและสังคมต้องร่วมมือและร่วมใจกันแก้ไข ซึ่งการรู้สมุฏฐานของโรคเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นแก่นายแพทย์ผู้ทำหน้าที่รักษาคนไข้และการสาธารณสุขที่จะทำการป้องกันโรคอันตราย การรู้ถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดก็มีความสำคัญและจำเป็นแก่ใจและป้องกันต่อองค์กรสถาบันที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกันนั้น ในเรื่องเด็กกระทำผิดก็เช่นเดียวกัน การกระทำผิดของเด็กก็คือผลซึ่งเนื่องมาจากสาเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกัน เราจึงต้องพยายามค้นหาถึงสาเหตุให้ได้เสียก่อนว่ามีสมุฏฐานมาจากสิ่งใดต่อจากนั้นจึงจะสามารถวางวิธีการแก้ไขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม แต่การที่จะรู้ถึงสาเหตุที่เด็กกระทำผิดนั้นในบางกรณีก็เป็นสิ่งที่ยากมาก เพราะสาเหตุที่เด็กกระทำผิดอาจมีเหตุต่าง ๆ ผลรวมกันหลายประการ บางทีสาเหตุนั้นก็เกิดจากความรู้สึกภายในจิตใจของเด็กเองและส่วนใหญ่ก็มาจากสาเหตุในครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้ามาด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากยิ่งกว่าคดีของผู้ใหญ่ที่ผู้เป็นโจทก์จะต้องนำสืบแต่เพียงข้อเท็จจริงที่ว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงและจำเป็นเป็นผู้กระทำความผิดเพื่อให้ศาลลงโทษตามกฎหมายเท่านั้น²¹

สถาบันทางสังคมจะมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้นได้ หากสถาบันนั้นทำหน้าที่บกพร่องไม่เหมาะสมอันเป็นสาเหตุทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดและกลายเป็นอาชญากรในที่สุด สถาบันทางสังคมมีดังนี้:

2.2.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกของมนุษย์ ในการหล่อหลอมบุคลิกภาพ อารมณ์ จิตใจ ทักษะ ค่านิยม จริยธรรม และคุณธรรม พร้อมทั้งปลูกฝังการเรียนรู้ การปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม ความรับผิดชอบต่าง ๆ การสร้างนิสัยและบุคลิกภาพที่ดีให้กับ

²¹ ประภาศน์ อวยชัย, "บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ." เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา. หน้า 5.

เด็กเพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต²² ถ้าสภาพครอบครัวที่ดีจะเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้ดีขึ้นได้ แต่ถ้าวครอบครัวเกิดปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อเด็ก โดยทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้น ครอบครัวจึงเป็นสาเหตุที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว²³ ต่อปัญหาดังกล่าวได้มีนักทฤษฎีที่มีชื่อเสียงได้ให้ความเห็นที่เป็นสาระสำคัญอย่างมาก เช่น

เฟรค (Fleck) ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวที่ดีและส่งผลที่ดีต่อเด็ก จะมีลักษณะดังนี้:²⁴

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ดี
- 2) พ่อแม่สามารถเข้าใจและสนับสนุนการพัฒนาการของเด็กได้อย่างเต็มที่
- 3) ครอบครัวนั้นสามารถจะสอนค่านิยมทัศนคติของสังคมให้กับเด็กได้

อย่าง

ถูกต้อง

- 4) ครอบครัวจะต้องสามารถให้ความสมบูรณ์กับเด็กทางร่างกายและจิตใจ

อย่างเต็มที่

- 5) ครอบครัวจะต้องสามารถให้ความสมบูรณ์ที่จะสู้กับปัญหาของครอบครัวได้เป็นอย่างดี

ซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland) ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยพิจารณาถึงประเภทและความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ดังนี้:²⁵

- 1) ครอบครัวที่ไร้ศีลธรรม บิดาตีมั่วสุม มารดาติดการพนันหรือสมาชิกบางคนเป็นอาชญากร
- 2) ครอบครัวไม่มีบิดามารดา เช่น ถึงแก่กรรม หย่าร้างหรือแยกกันอยู่

²² โสกา ซปีลมันน์, บุคลิกภาพและพัฒนาการ: แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน. (กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์ ไอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์ , 2536) หน้า 130.

²³ กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, "การวิจัย การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ," หน้า 10.

²⁴ เฟรค (Fleck , 1966), เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียว.

²⁵ ซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland), อ้างโดย Taft ใน Criminology, 1964:204. (อ้างใน โสกา ซปีลมันน์, บุคลิกภาพและพัฒนาการ: แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน. หน้า 138 .

3) ครอบครัวที่บิดามารดาสละเลยไม่เอาใจบุตรธิดาทั้ง ๆ ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี

4) ครอบครัวซึ่งมักเลือกที่รักมักที่ชัง มีคดีลำเอียง

5) ครอบครัวที่เจ้าระเบียบ เข้มงวด และมีคนมากเกินไป

6) ครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจยากจน

เราจะเห็นว่าบทบาทสำคัญของครอบครัวที่มีต่อเด็กในการอบรมเลี้ยงดูพ่อแม่เป็นบุคคลใกล้ชิดที่จะหล่อหลอมให้เด็กเติบโตเป็นคนดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและพัฒนาพฤติกรรมให้ออกมาในแนวทางที่พึงปรารถนา ได้มีผู้แบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูไว้หลายรูปแบบดังนี้

โรเจอร์ ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบดังนี้:²⁶

1) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความเห็นของลูก ให้ลูกมีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมบางอย่างและให้ความร่วมมือกับลูกตามโอกาสอันควร การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ตนเองได้รับความยุติธรรม

2) การอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง หรือแบบปฏิเสธ คือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ดูแล ไม่ให้การสนับสนุน หรือคำแนะนำใด ๆ พ่อแม่จะปล่อยให้ลูก ๆ ทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ เด็กมักมีความรู้สึกที่ตนเองไม่ได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่เท่าที่ควร

3) การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป คือเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ทะนุถนอมลูก ไม่ยอมให้ลูกตัดสินใจหรือทำอะไรด้วยตนเอง พ่อแม่จะเป็นผู้ทำให้โดยตลอดทำให้เด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่รู้จักคิด ไม่รู้ตัดสินใจ และมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นเด็กอยู่เสมอ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์ ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่คนไทยไว้เป็น 4 แบบ คือ:²⁷

²⁶ โรเจอร์ (Roger, 1972), อ้างใน รัชนิวรรณ ชูสถาน, (2531: 37-38), กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, "การวิจัย การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ", หน้า 11.

²⁷ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์, "จริยธรรมของเยาวชนไทย," รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทวิชาการจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา, 2520), หน้า 23.

- 1) แบบรัก คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงความรักต่อลูกอย่างเปิดเผย ยอมให้ลูกมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวและมีความเข้าใจความรู้สึกของลูกอย่างดี
- 2) แบบควบคุม คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยควบคุมบังคับและลงโทษลูกเมื่อลูกกระทำในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ
- 3) แบบใช้เหตุผล คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ แก่เด็ก ในการสนับสนุนให้เด็กกระทำ หรือห้ามปรามมิให้เด็กกระทำสิ่งใด
- 4) แบบลงโทษทางกาย – จิต คือ ผู้เลี้ยงดูลงโทษทางจิตจะใช้วิธีว่ากล่าว ตีเตียนเด็กด้วยวาจา เมื่อเด็กทำผิดหรือใช้วิธีชู่ว่าจะไม่รักหรือตัดสิทธิบางอย่างที่เด็กเคยมีอยู่ส่วนผู้ที่ลงโทษเด็กทางกายนั้น จะใช้วิธีลงโทษให้เด็กต้องมีความเจ็บปวดทางกายเมื่อเด็กทำผิด

อูร์ที โอสถานนท์ ได้ให้ความเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของเด็ก โดยวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ขาดความพอดีจะมีส่วนทำให้เด็กกระทำผิดได้ซึ่งมีสาเหตุมาจากกรณีดังนี้:²⁸

- 1) เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเข้มงวดจนเกินไป มีแต่ระเบียบวินัยตลอดเวลาจนไม่มีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถทำอะไรตามตัวเองต้องการ หรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นไม่กล้าตัดสินใจทำอะไรเพราะกลัวความผิดกลัวถูกลงโทษ ทำให้เด็กไม่สามารถอยู่ตามลำพังด้วยตนเองได้ จึงง่ายต่อการที่จะถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ในบางรายอาจเป็นเด็กที่ต่อต้านระเบียบกฎเกณฑ์ฝ่าฝืนข้อบังคับของสังคมไป
- 2) เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเลี้ยงดูด้วยการตามใจหรือปกป้องมากเกินไป อาจเนื่องจากเป็นลูกคนเดียว ลูกคนเล็กหรือมาจากครอบครัวที่มีฐานะดีมากทำให้เด็กเอาแต่ใจตัวเองกลายเป็นเด็กที่ไม่รู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด เมื่อโตขึ้นมีแนวโน้มที่จะกระทำผิด
- 3) เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีมาตรฐานทางศีลธรรมเสื่อม เด็กเหล่านี้จะได้รับการเลี้ยงดูมาจากสิ่งเลวร้ายทั้งหมดจากบิดามารดาซึ่งอาจติดยาเสพติดให้โทษ ติดสุรา เล่นการพนันหรือจากครอบครัวที่เป็นโจร หรือโสเภณี เด็กจะเรียนรู้และเคยชินกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ในที่สุดก็จะประพฤติตนเป็นนักเลง คุมแก๊ง คุมซ่อง
- 4) เด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจน มีบุตรมากทำให้บิดามารดาไม่มีโอกาสอบรมได้ทั่วถึงและไม่สามารถสนองความต้องการของบุตรได้ ทำให้เกิดการขัดสนแย่งกันกินแย่ง

²⁸ อูร์ที โอสถานนท์, "ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2533), หน้า 29.

กันใช้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกบีบคั้นทางจิตใจ เพราะความไม่เท่าเทียมเพื่อนฝูงโอกาสที่จะกระทำผิดมีมาก

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ครอบครัวรวมทั้งสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดทางสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างบุคลิกภาพและอุปนิสัยที่ดีหรือไม่ดีของเด็กและเยาวชน บิดามารดาเป็นเสมือนครูเสมือนเพื่อนและเป็นสิ่งแวดล้อมที่เด็กและเยาวชนได้พบเห็นตั้งแต่จำความได้ ดังนั้นถ้าบิดามารดามีความเข้าใจในธรรมชาติและความต้องการของเด็กหรือเยาวชน มีความประพฤติที่ดีงามมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน เป็นผู้ที่มีเหตุผลและความคิดสร้างสรรค์ก็จะปรับพฤติกรรมเด็กหรือเยาวชนได้อย่างเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นบุตรปฏิบัติตาม²⁹

2.2.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียน

การศึกษามีส่วนในการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในภาวะของบุคคลที่ด้อยการศึกษาย่อมจะมีอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ซึ่งอุปสรรคสำคัญของการศึกษาเกิดจากปัญหาบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจและความต้องการที่ใช้กำลังแรงงานของเด็ก อันเป็นผลทำให้เด็กต้องหยุดชะงักจากการศึกษา ต้องหางานทำเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเองหรือนำมาช่วยเหลือครอบครัวก่อนถึงวัยอันควร ภาวะดังกล่าวนี้ย่อมบั่นทอนความก้าวหน้าทางการศึกษาของเด็กเป็นอย่างยิ่ง โรงเรียนจะมีส่วนคล้ายคลึงกับครอบครัว คือเป็นสถาบันที่มีการอบรมสั่งสอน ควบคุม เสริมสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนผ่านการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งนันทนาการด้วย³⁰

โคเฮน (Cohen) ได้กล่าวถึงบทบาทของโรงเรียนและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นให้ดำเนินไปสู่ชีวิตในวัยผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่ได้รับการศึกษาน้อยหรือไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาเลย³¹

²⁹ อัจฉรียา ทูตินันท์, กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว, หน้า 25.

³⁰ โสภา ขปิลมันน์, บุคลิกภาพและพัฒนาการ: แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน, หน้า 138 – 139.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

นอกจากนี้ แชฟเฟอร์ และ โพลค (Schafer and Polk) ได้กล่าวเกี่ยวกับโรงเรียนไว้ว่า การกระทำผิดของเยาวชนเป็นผลส่วนหนึ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ด้านลบที่ได้รับมาจากโรงเรียน เพราะมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับด้านการศึกษาโดยเฉพาะข้อบกพร่องที่ไม่สามารถแก้ไข พฤติกรรมของเด็กที่มาจากครอบครัวชั้นต่ำได้ เด็กพวกนี้ได้รับอิทธิพลมาจากบ้านหรือจากชุมชนให้ประพฤติผิดอยู่แล้ว ข้อบกพร่องของโรงเรียนกลับทำให้เด็กเหล่านี้ยังมีความประพฤติที่ผิดยิ่งขึ้นไปอีก³²

ปัจจัยที่โรงเรียนมีส่วนผลักดันเด็กกลายเป็นผู้กระทำผิด สรุปได้ คือ

1. เด็กขาดครูที่ดี
2. โรงเรียนมีอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ไม่เพียงพอ
3. เด็กไม่ได้รับความสนใจและขาดการปฏิบัติอย่างใกล้ชิดเป็นรายบุคคล

เกิดการแบ่งแยกในกลุ่มนักเรียน เพราะความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจ

4. โรงเรียนขาดหลักการและการบริการด้านสันตทานการ
5. เด็กขาดการปรึกษาและแนะแนว

ฉะนั้น การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจึงมีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน คล้ายกับครอบครัว อิทธิพลจากทางโรงเรียนนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสาเหตุการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชนไม่ยิ่งหย่อนกว่าปัจจัยทางด้านครอบครัวเลย³³

2.2.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการคบเพื่อน

กลุ่มเพื่อนจะมีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยรุ่นเพราะนอกจากครอบครัวแล้ววัยรุ่นจะคลุกคลีและใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด ฉะนั้น การรวมกลุ่มกันเป็นแก๊งค์ เป็นพวก ย่อมทำให้วัยรุ่นในกลุ่มเดียวกันมีค่านิยมที่เหมือนกันมีทัศนคติที่คล้ายกัน ทำอะไรจะเหมือนกันหมดและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะเห็นว่าถ้าวัยรุ่นรวมกลุ่มอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดีก็จะทำให้เด็กคนนั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ดีตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะกลุ่มเพื่อนหรือแก๊งค์ต่าง ๆ จะถ่ายทอดเทคนิคในการกระทำผิดหรือคอยช่วยเหลือส่งเสริมให้กระทำผิดหนักขึ้นกว่าเดิมสนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความตื่นเต้นและให้ประโยชน์ร่วมกันในการกระทำผิด คอยยกย่อง

³² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³³ กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, "การวิจัย การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ," หน้า 14.

ผู้กระทำผิดว่าเป็นคนเก่งและซุกงูให้ซัดคำสั่งพ่อแม่ ยกย่องผู้กระทำผิดว่าเป็นคนกล้าและซุกงูให้ซัดขึ้นไม่เชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่บ้านเมือง³⁴

ซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland) ได้ยืนยันไว้ว่า การคบค้าสมาคมหรือกลุ่มบุคคลที่ซุกงูให้กระทำผิดอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลานานจนถอนตัวไม่ขึ้นจะมีผลต่อเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กรับการถ่ายทอดค่านิยมเทคนิคและทัศนคติในการกระทำผิดและในที่สุดก็จะทำการกระทำผิดกฎหมายได้³⁵

เพื่อนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดการกระทำผิด ซึ่งเด็กและเยาวชนชอบรวมกลุ่มอยู่กับเพื่อนในวัยเดียวกัน จึงเป็นวัยที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนมาก ซึ่งเพื่อนจะเข้ามามีบทบาทแทนที่ครอบครัวโดยเฉพาะในสังคมเมือง หากคบเพื่อนไม่ดี หรือมีทัศนคติที่ฝ่าฝืนกฎหมาย อาจจะถูกเพื่อนที่ไม่ดีซุกงูหรือแนะนำไปในทางที่ไม่ดีได้ง่าย จนในที่สุดอาจกลายเป็นผู้กระทำผิด³⁶

2.2.2.4 ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชน

ชุมชนแออัดที่อยู่ในเมืองจะมีผลก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนกระทำความผิดได้มากกว่าชุมชนในชนบท ทั้งนี้เกิดจากการที่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในชุมชนดังกล่าวตกอยู่ในแวดวงเหล่านักขโมย เช่น นักขโมยชิงวิ่งราว หรือพวกลักขโมย ทำให้เด็กเห็นตัวอย่างบ่อย ๆ จนกลายเป็นความเคยชินและการที่ครอบครัวเด็กอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมดังกล่าว จึงเป็นการยากที่จะไม่ให้เด็กเอาแบบอย่าง นอกจากสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยจะมีส่วนจูงใจให้เด็กกระทำความผิดแล้วยังมีสาเหตุอื่นเป็นต้นว่า มนุษย์เกิดมาต้องพบกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวหลายประการ ซึ่งนับว่ามีอิทธิพลทำให้ชีวิตของแต่ละบุคคลมีแนวโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งได้ เช่น เด็กยอมเลียนแบบและได้นิสัยจากบิดามารดา หรือครูอาจารย์บ้างไม่มากก็น้อย ธรรมชาติ ภูมิประเทศ สถานที่ดินฟ้าอากาศ การศึกษาและสภาวะทั่วไป ก็อาจทำให้บุคคลแตกต่างกันออกไปทั้งกิริยาวาจานิสัยใจคอ การประพฤติปฏิบัติ ความคิดอ่าน หรือความต้องการได้ อนึ่งสภาพถิ่นที่อยู่ปัญหาเกี่ยวกับความเดือนร้อน เรื่องที่อยู่อาศัยเนื่องจากการอพยพเข้ามาทำมาหากินในเขตเมืองใหญ่ซึ่งมีทั้งแบบถาวรและชั่วคราว ทำให้เกิดการแออัดเรื่องที่

³⁴ โสภา ขปิลมันน์, บุคลิกภาพและพัฒนาการ: แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน, หน้า 139 – 140.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 140.

³⁶ อัจฉริยา ชูตินันท์, กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว, หน้า 28.

อยู่อาศัยและก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา อาทิเช่น ปัญหาจราจรติดขัด ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ มีผู้คนอาศัยยัดเหยียดก่อให้เกิดความสกปรกจนกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นอันตรายต่อสุขภาพ โดยเฉพาะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันย่านที่ประชาชนผู้ที่มีรายได้น้อยอยู่อาศัยซึ่งอยู่กันอย่างแออัดขาดสถานที่ที่เด็กใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้ เล่นกีฬาหรือหาความสำราญอย่างอื่นได้ เมื่อไม่มีที่พักผ่อนในยามว่างทำให้เด็กและเยาวชนมีเวลามากวอกกับขาดการชักนำหรือการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในการจะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เด็กจึงใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่เป็นสาระหรือไม่ก็หันไปหาการพนันหรืออบายมุขต่าง ๆ กลายเป็นเด็กที่มีปัญหาทางด้านความประพฤติ นอกจากนี้สถานเริงรมย์ที่เป็นแหล่งอบายมุขต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นอันมากซึ่งสถานเริงรมย์เหล่านั้นนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนเสียคนไปเป็นจำนวนไม่น้อย เพราะถึงจะรู้ว่าเป็นแหล่งอบายมุขแต่ก็เป็นสิ่งที่ล่อใจให้เด็กและเยาวชนหลงเพลิดเพลิน ติดอกติดใจทำให้เด็กเสียคนได้ง่าย³⁷

ทาฟท์ และ อิงแลนด์ (Taft and England, 1964) ได้ศึกษาและกำหนดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการกระทำผิดขึ้นได้ 7 ลักษณะด้วยกัน คือ:³⁸

1. ตามละแวกบ้านที่ยากจนซึ่งมีครอบครัวตั้งอยู่หนาแน่น มักจะมีการชกชิงวิ่งราวและการขโมยกันโดยทั่วไป
2. ย่านแหล่งสลัมที่มีความยากจน มีสภาพไร้กฎหมาย คือ ต่างคนต่างทำอะไรตามความต้องการของตนโดยไม่ได้คำนึงว่าสิ่งที่ตนทำนั้นจะผิดกฎหมายหรือไม่
3. แหล่งที่ถูกตัดขาดจากสังคม ขาดระเบียบแบบแผนและมีความขัดแย้งกันในทางวัฒนธรรมภายในแหล่งนั้นด้วย
4. เขตที่อยู่อาศัยที่อยู่กันอย่างหนาแน่นและขาดความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว
5. เขตยากจนหรือเขตสลัมที่มีชนกลุ่มน้อยอยู่เพียงกลุ่มเดียว
6. เขตแห่งความเลวร้ายซึ่งตำรวจเข้าปกป้อง มีโสเภณีและการเล่นพนันอยู่กันทั่วๆ ไป ตำรวจเองก็ไม่จัดการแต่ประการใด
7. เขตชนบทเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นที่หลบซ่อนของพวกแก๊งค์จากในเมืองคล้าย ๆ กับเป็นเมืองเถื่อน

³⁷ โสกา ซิลมันน์, บุคลิกภาพและพัฒนาการ: แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน, หน้า 140 – 141.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 141.

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถในการเลียนแบบได้สูง ถ้าหากสิ่งแวดล้อมทางสังคมไม่ดีก็จะเป็นแบบอย่างให้เด็กและเยาวชนในสังคมนั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ดีด้วย

2.2.2.5 ปัญหาเกี่ยวกับสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการก่ออาชญากรรมและการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งอิทธิพลที่สำคัญของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรม คือ เป็นแหล่งสะท้อนให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามทางด้านลบ เพราะสิ่งที่ตนยากรู้ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และพร้อมที่จะทำตาม ตรงกับสิ่งซึ่งสื่อมวลชนได้นำมาเผยแพร่ให้เห็นในหนังสือพิมพ์ วิทยุ ภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์³⁹

ชแลมม์ (Schramm, 1960) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ตนลอกเลียนแบบต่อสังคมหรือพฤติกรรมที่เป็นลบในสังคมผ่านทางสื่อมวลชนนานาชนิด อย่างไรก็ตามก่อนที่เด็กจะตกอยู่ใต้อิทธิพลดังกล่าวได้นั้น เด็กอาจได้รับอิทธิพลผ่านทางหน่วยงานอื่น ๆ มาก่อนแล้ว เช่น ครอบครัว โรงเรียน และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก การถ่ายทอดหรือการรายงานข่าวเป็นประจำเกี่ยวกับพฤติกรรมของอาชญากรผ่านสื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลสูงมากต่อการคล้อยตามและกระทำตาม โดยเฉพาะในภาพยนตร์บางประเภทที่แสดงให้เห็นถึงเขาวงกตปัญหา ความสามารถอย่างเยี่ยมยอดของบรรดาอาชญากรทั้งหลายยังเป็นอันตรายยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ยั่วยุให้เด็กและเยาวชนต้องการเลียนแบบโดยเฉพาะการกระทำผิด การประกอบอาชญากรรมของวัยรุ่นในต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นเป็นภาพยนตร์นั้น ยิ่งเป็นอันตรายต่อเด็กวัยรุ่นมากเพราะเยาวชนเหล่านี้ยังอ่อนด้อยสติปัญญาและเหตุผลจะทำให้เกิดการยอมรับคล้อยตาม เกิดความประทับใจและเกิดความภาคภูมิใจที่จะกระทำตาม⁴⁰ โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อ่อนต่อโลกและก่อให้เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ เป็นต้น

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 143.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 143 – 144.

2.3 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กที่กระทำความผิดอาญา

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1990 วางหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กในด้านต่าง ๆ รวมถึงสิทธิของเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดด้วย โดยวางหลักการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กไว้ในข้อ 37, 39, และ 40 สรุปได้ดังนี้

ข้อ 37 รัฐภาคีประกันว่า

ก) จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

ข) จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยผลการจับกุม กักขัง หรือจำคุกเด็ก จะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม

ค) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีที่ติดตัวตั้งแต่เกิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะเด็กที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กมีสิทธิติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือได้ตอบ และการเยี่ยม เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ

ง) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพินัย ตลอดจนสิทธิที่จะด้านความชอบด้วยกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจที่เป็นอิสระ และเป็นกลาง และที่จะได้รับคำวินิจฉัยโดยพินัยต่อการดำเนินการเช่นนั้น⁴¹

ข้อ 39

รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งทางร่างกาย และจิตใจ และการกลับคืนสู่สังคมของเด็กที่ได้รับเคราะห์จากการละเลยในรูปแบบใด ๆ การแสวงหาประโยชน์ การกระทำอันมิชอบ การทรมาน หรือการลงโทษ หรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้าโดย

⁴¹ แปลจาก Convention on the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, New York, 20 November 1989 Article 37.

รูปแบบอื่น หรือการพิพาทกันด้วยอาวุธ การฟื้นฟูหรือการกลับคืนสู่สังคมดังกล่าวจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ การเคารพตนเอง และศักดิ์ศรีของเด็ก⁴²

ข้อ 40

1. รัฐภาคีจะตระหนักถึงสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือได้ว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะต้องได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็ก ต้องคำนึงถึงอายุของเด็ก และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาททางสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม

2. เพื่อการนี้ และโดยคำนึงถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของตราสารระหว่างประเทศ รัฐภาคีประกันว่า

ก) ไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือได้ว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาด้วยเหตุแห่งการกระทำหรืองดเว้นการกระทำซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นได้มีขึ้น

ข) เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือได้ว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุด ได้รับการประกันดังนี้

(1) ได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

(2) ได้รับแจ้งข้อหาทันที และโดยตรง และผ่านทางบิดามารดา หรือผู้ปกครองในกรณีที่เหมาะสม นอกจากนี้ จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมในการเตรียมตัวต่อสู้คดีของเด็ก

(3) ได้รับการตัดสินอย่างไม่ชักช้าจากหน่วยงานที่มีอำนาจหรือองค์กรตุลาการที่พิจารณาอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย โดยให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเว้นแต่เมื่อเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงอายุหรือสถานการณ์ของเด็ก และบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

(4) จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิด สามารถซักถาม ซักค้าน และอ้างพยาน และให้มีการซักถามพยานแทนตนภายในเงื่อนไขของความเท่าเทียมกัน

⁴² แปลจาก Convention on the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, New York, 20 November 1989 Article 39.

(5) หากพิจารณาว่ามีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา คำวินิจฉัย หรือมาตรการใดที่กำหนดตามคำวินิจฉัยนั้นจะได้รับการทบทวนจากองค์กรตุลาการที่มีอำนาจเหนือในระดับสูงกว่าขึ้นไปที่เป็นกลาง และมีอิสระ

(6) หากเด็กไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้อยู่ จะต้องจัดให้มีความช่วยเหลือของล่ามโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

(7) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา เด็กต้องได้รับความเคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็ก

3. รัฐภาคีต้องหาทางส่งเสริมให้มีการตรากฎหมาย กำหนดกระบวนการพิจารณา จัดตั้งหน่วยงาน และสถาบันที่ใช้กับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีต่อไปนี้

ก) การกำหนดอายุขั้นต่ำซึ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่านั้นจะถือว่าไม่มีความรับผิดชอบทางอาญา

ข) เมื่อเห็นว่าเหมาะสม และเป็นที่ต้องการ ให้กำหนดมาตรการที่ใช้กับเด็กโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ โดยต้องเคารพสิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่

4. การดำเนินการต่าง ๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะนำ และควบคุมการให้คำปรึกษาการภาคทัณฑ์การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ รวมทั้งทางเลือกอื่นๆ ในความดูแลของระดับสถาบันต้องมีไว้เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และได้มีส่วนร่วมกับการตัดสินใจและความคิด⁴³

ส่วนมาตรการทางระหว่างประเทศนั้นมีตราสารอื่น ๆ อีกหลายฉบับที่วางหลักการถึงสิทธิของผู้กระทำผิดเด็ก ดังนี้ คือ

1. กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิด (กฎกรุงปักกิ่ง) United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (Beijing Rules) 1985 อันได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 ซึ่งกำหนดขึ้นโดยมีเจตนาเพื่อใช้กับระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน และวางมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนไม่ว่าจะ

⁴³ แปลจาก Convention on the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, New York, 20 November 1989 Article 40.

กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่อายุเท่าใด และภายใต้ระบบใด ซึ่งต้องใช้อย่างเที่ยงธรรม และปราศจากการเลือกปฏิบัติ

2. แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางรียาร์ด) United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyardh Guidelines) 1990 ได้รับการรับรอง และประกาศโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ.1990

3. กฎว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ (United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of the Liberty 1990) ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ.1990 เน้นการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยเฉพาะ จะเห็นได้ว่ากฎ และอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กเหล่านี้ล้วนมีหลักการเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก และเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหา

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990 จะเห็นได้ว่า อนุสัญญานี้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญานี้ มีพันธกรณีที่จะปฏิบัติต่อเด็กทั้งหลาย และได้บัญญัติถึงสิทธิที่เด็กควรได้รับการคุ้มครอง ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้มีการเคารพและประกันสิทธิของเด็ก โดยไม่มีการปฏิบัติและไม่คำนึงถึงองค์ประกอบใด ๆ โดยให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และการบริการต่อเด็กนั้นต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และมีการส่งเสริมการฟื้นฟูร่างกาย และจิตใจ และการกลับคืนสู่สังคมของเด็กอีกด้วย

2.4 หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก

จากเดิมที่เด็กไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิใด ๆ ทั้งสิ้น ต่อมาได้เกิดแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กขึ้น จนกระทั่งพัฒนาถึงขั้นจัดทำกฎหมาย และตราสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในทุกด้าน กฎหมายระหว่างประเทศฉบับที่สำคัญมากที่สุดในปัจจุบัน คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990 (Convention on the Rights of the Child 1990) ซึ่งให้การรับรองสิทธิเด็กในคดีอาญา ไม่ว่าจะตกในฐานะผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือพยาน โดยแนวคิดการแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กต่างหากจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้ใหญ่ก็เป็นการรับรอง และคุ้มครองสิทธิเด็กในประการสำคัญด้วย

2.4.1 ความเป็นมาของการคุ้มครองสิทธิเด็ก

แต่เดิม เด็กถูกปฏิบัติเหมือนสิ่งของ และถูกทอดทิ้ง อย่างดีที่สุดก็ได้รับการปฏิบัติในฐานะมนุษย์ที่ด้อยกว่าซึ่งได้รับการปกป้องจากบิดามารดา หรือผู้ใหญ่คนอื่น ๆ หรือรัฐ⁴⁴ ในสมัยโรมันมีหลักเกี่ยวกับเด็กเรียกว่า *patria potestas* อันเป็นแนวคิดที่บิดามีอำนาจเหนือบุตรโดยไม่มีข้อจำกัด มีสิทธิฆ่า ทอดทิ้ง จำหน่ายจ่ายโอน หรือขายเป็นทาสก็ได้ทั้งสิ้น⁴⁵

แนวความคิดในการรับรองสิทธิมนุษยชน (human rights) มาจากแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ (natural law) อันมีแนวคิดที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิธรรมชาติ (natural rights) และเป็นสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด (inherent rights) สิทธิเด็กถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน Javier Perez de Cuellar อดีตเลขาธิการองค์การสหประชาชาติกล่าวถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ว่า "การเคารพ และการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กถือเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบซึ่งศักยภาพแห่งปัจเจกบุคคล"⁴⁶

ปัจจุบันนี้ สิทธิเด็กได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างมาก ตราสารระหว่างประเทศฉบับแรกที่ทำให้การรับรองว่าเด็กต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ คือ ปฏิญญาแห่งกรุงเจนีวา ค.ศ. 1924 (Declaration of Geneva) องค์การสันนิบาตชาติมีมติยอมรับปฏิญญา เมื่อวันที่ 26 กันยายน ค.ศ. 1924 กำหนดหลักการพื้นฐานเพื่อคุ้มครองเด็กไว้ 5 ประการ แต่เป็นเพียงหลักการทั่วไปที่จำเป็นต่อร่างกาย และการเจริญเติบโตของเด็กเท่านั้น เช่น เด็กจะต้องได้รับการพัฒนาตามสภาวะปกติทั้งร่างกาย และจิตใจ เด็กที่หิวจะต้องได้รับอาหาร เด็กที่ป่วยจะต้องได้รับการรักษาพยาบาล หรือเด็กกำพร้าจะต้องได้รับที่อยู่อาศัย และความช่วยเหลือ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงบทบาทของสันนิบาตชาติสิ้นสุดลงด้วย องค์การสหประชาชาติได้ถูกจัดตั้งขึ้น มีการนำปฏิญญาแห่งกรุงเจนีวามาพิจารณาอีกครั้ง และลงมติยอมรับเป็นปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1948 (Declaration of the Rights of the Child 1948) โดยเพิ่มเติมเนื้อหาจากปฏิญญาแห่งกรุงเจนีวา ค.ศ.1924 เป็น 7 ประการ

⁴⁴ Cynthia Price Cohen, "The Relevance of Theories of Natural Law and Legal Positivism," in *The Ideologies of Children's Rights*, ed. Michael Freeman and Philip Veer man (AD Dordrecht: Maritnus Nijhoff Publishers, 1992), p. 57.

⁴⁵ อิงอร จินตนาเลิศ, "กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2541), หน้า103.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30 – 31.

กล่าวคือ เด็กจะต้องได้รับความคุ้มครองโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ผิว สัญชาติ หรือความเชื่อ เด็กจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว เด็กที่หิวจะต้องได้รับอาหาร เด็กที่ป่วยต้องได้รับการรักษาพยาบาล เป็นต้น⁴⁷ นอกจากนี้ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ที่องค์การสหประชาชาติได้ลงมติรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 กล่าวในประกาศว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแล และช่วยเหลือเป็นพิเศษแต่ยังมีได้มองว่าเด็กมีสิทธิในตนเอง ในอันที่จะได้รับบริการต่าง ๆ ไม่มีสิทธิพื้นฐานพลเมืองหรือสิทธิทางการเมือง เพียงแต่ได้รับการปกป้อง (protective) แต่ไม่มีสิทธิโดยสมบูรณ์ (liberating)⁴⁸

อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการรับรอง และคุ้มครองสิทธิเด็กยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่ององค์การสหประชาชาติเล็งเห็นว่าเนื้อหาในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1948 ยังมีได้ให้ความสำคัญต่อการรับรองสิทธิเด็กมากเพียงพอ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1959 องค์การสหประชาชาติจึงมีการลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1959 (United Nations Declaration of the Rights of the Child 1959) ตามเนื้อหาของปฏิญญามีข้อความยืนยันถึงสิทธิต่าง ๆ ของเด็กปฏิญญานี้ถือเป็นปฏิญญาฉบับแรกที่รับรองสิทธิเด็กให้มีสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง⁴⁹ กล่าวคือ เด็กมีสิทธิที่จะมีชื่อ และมีสัญชาตินับตั้งแต่เกิด และในอารัมภบทของปฏิญญาได้มีการกล่าวรับรองสิทธิเด็กทั้งก่อนเกิด และหลังเกิดด้วย⁵⁰ ซึ่งรัฐบาลไทยได้ลงนามรับรองปฏิญญานี้ด้วย แต่ถึงกระนั้น ปฏิญญามีได้ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายแก่รัฐทั้งหลายแต่ประการใด จึงมีความพยายามในการร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1990 (Convention on the Rights of the Child 1990) ขึ้นโดยเป็นการนำหลักการต่าง ๆ มารวบรวมเป็นอนุสัญญา และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1990 มีเนื้อหารวม 54 ข้อ

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15 – 16.

⁴⁸ วิชา มหาคณ, ศาลเยาวชนตามแนวความคิดสากล, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชน และครอบครัวศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2541), หน้า 3.

⁴⁹ Malfrid Grude Flekkoy, A Voice for Children : Speaking Out as Their Ombudsman. (London : Jessica Kingley Publishers, 1991), p.5, quoted in อิงอร จินตนาการเลิศ, "กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989," หน้า 15.

⁵⁰ David Johnson, "Cultural and Regional Pluralism in the Drafting of the UN Convention on the Rights of the Child," in The Ideologies of Children's Rights, ed. Michael Freeman and Philip Veerman (Dordrecht : Martinus Nijhoff Publishers, 1992), p. 107.

ปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจำนวนถึง 195 ประเทศ ถือเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองมากที่สุด คงมีเพียง 2 ประเทศเท่านั้นที่ยังไม่เข้าเป็นสมาชิก คือประเทศโซมาเลีย และประเทศสหรัฐอเมริกา⁵¹ สำหรับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็ได้ร่วมลงนามเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ.2534 (ค.ศ.1991) และสำหรับประเทศไทยได้ให้การรับรองในภาคยานุวัติสารเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และกำหนดให้อนุสัญญามีผลใช้บังคับ เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535⁵²

ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1990 มีหลักสำคัญ คือสิทธิเด็กเป็นสิ่งที่มติดัดตัวมาตั้งแต่เกิด จึงไม่มีผู้ใดจำกัดหรือขัดขวางการใช้สิทธิอันชอบธรรมของเด็กได้ อีกประการ คือในการกระทำการต่าง ๆ อันเกี่ยวกับเด็กต้องยึดถือประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interests of Children)⁵³

นอกจากนี้ การคุ้มครองเด็กจะต้องไม่เลือกปฏิบัติ หากเด็กกลุ่มใดไม่สามารถใช้สิทธิได้ เหมือนกับเด็กทั่วไปไม่ว่าจะด้วยสภาวะร่างกาย จิตใจหรือสังคม เช่น เด็กพิการทางร่างกายหรือทางสมอง เด็กเร่ร่อน รัฐควรช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถใช้สิทธิได้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป⁵⁴ หลักการนี้ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ด้วย⁵⁵ ที่จริงแล้วหลักการนี้กำหนดขึ้นในรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่ว ๆ ไป มิได้เจาะจงเฉพาะสิทธิเด็กแต่ก็นำมาปรับใช้กับสิทธิเด็กได้

⁵¹ วันชัย รุจนวงศ์, "สิทธิเด็ก," <<http://www.djop.moi.go.th/arti1.htm>>.

⁵² กมลินทร์ พินิจกุลดล, "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก: สิทธิเด็กในประเทศไทย," *บทบัญญัติ*, เล่ม 53 ตอน 4, หน้า 101 (ธันวาคม 2540).

⁵³ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 3,9,18, 20 และ 21.

⁵⁴ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 2.

⁵⁵ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิ และเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 30 วรรค 3 และวรรค 4)

2.4.2 พัฒนาการทางความคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย

ในอดีต ถือว่าเด็กเป็นทรัพย์สินของครอบครัว และอยู่ภายใต้ปกครองของบิดามารดา อันเป็นกฎหมายจารีตประเพณี ฉะนั้นจึงไม่มีข้อจำกัดในการใช้อำนาจของบิดามารดาเหนือบุตรที่ชัดเจน ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏในกฎหมายลักษณะวิชาวาทว่า “อนึ่ง เด็ก 7 เข้า เฒ่า 70 เป็นคนหลงไหลไปตีค่าท่าน ท่านมิให้ปรับไหม มีโทษ แต่ให้นายบ้านนายเมืองช่วยว่ากล่าวให้ สมัคสม่าผู้เจ็บนั้นโดยการ”⁵⁶ ซึ่งเห็นได้ว่าประเทศไทยกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว หลักการนี้ได้ปฏิบัติสืบเรื่อยมาจนกระทั่งสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนกระทั่งปรากฏชัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงออกประกาศพระราชบัญญัติลักษณะ จ.ศ. 1227 (พ.ศ. 2406) จำกัดอำนาจบิดามารดาในการจำหน่ายจ่ายโอนเด็กให้ผู้อื่น หรือบังคับให้แต่งงานให้ใช้กับบุตรที่อายุไม่เกิน 20 ปี นอกจากนี้ การขายบุตรที่อายุต่ำกว่า 15 ปี และอยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่สามารถขายได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเด็ก แต่หากบุตรมีอายุ 15 ปี ขึ้นไป บุตรต้องลงแกงไต หรือมีพยานรู้เห็น สัญญาซื้อขายจึงสมบูรณ์ ส่วนกรณีพ่อแม่หย่ากัน และบุตรแยกไปอยู่กับอีกฝ่าย หรือญาติของอีกฝ่าย พ่อหรือแม่จะลักเอาหรือลักไปขายมิได้⁵⁷ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้กำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนไว้เป็นพิเศษโดยคำนึงถึงอายุ และความรับผิดชอบของเด็ก โดยต่อมาได้นำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 73 ถึงมาตรา 76 ด้วย⁵⁸ มีสาระสำคัญว่า

1. เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ
2. เด็กอายุกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลมีอำนาจว่ากล่าวตักเตือน ทำทัณฑ์บน หรือส่งตัวไปรับการฝึก และอบรมได้แต่จะจำคุกไม่ได้

⁵⁶ ประธาน วัฒนวานิชย์, กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : หจก. สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2530) หน้า 21.

⁵⁷ อิงอร จินตนาเลิศ, “กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989.” หน้า 72.

⁵⁸ บุญเพาะ แสงเทียน, กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชน และครอบครัวแนวประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์, 2546) หน้า 25.

3. เยาวชนอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบ เมื่อศาลเห็นสมควรจะไม่ลงโทษ ต้องดำเนินการว่ากล่าวตักเตือน ทำทัณฑ์บน หรือส่งตัวไปรับการฝึก และอบรมได้ เช่นเดียวกับข้อ 2 แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนลงครึ่งหนึ่ง

4. ผู้เยาว์ที่อายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควร จะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายไทยคำนึงถึงการรับรองสิทธิมากกว่าร้อยละ และได้ปฏิบัติเรื่อยมาจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกในปี พ.ศ. 2475 มีการรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลหรือการรับรองสิทธิเด็กในฐานะเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างเป็นทางการ โดยยังไม่มีรับรองสิทธิเด็กโดยเฉพาะ แต่ก็นำมาปรับใช้กับเด็กได้ด้วย และในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา สิทธิเด็กก็ได้รับการรับรองมากขึ้น⁵⁹

อย่างไรก็ตามมีความพยายามในการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ตั้งแต่สมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษาดูงานที่ต่างประเทศ ปี พ.ศ.2482 แต่เนื่องจากมีสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นก่อน จึงยังไม่ประสบผลสำเร็จ จากนั้นเมื่อปี พ.ศ.2493 มีการจัดส่งผู้พิพากษาไปดูงานศาลเยาวชนและครอบครัวอีกครั้ง จากนั้นได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 และจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางขึ้นในกรุงเทพมหานครครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2494⁶⁰ ปัจจุบันพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกแล้ว โดยมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2534 เพื่อจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน ให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับครอบครัวเพิ่มเติมด้วย จากเดิมที่ศาลคดีเด็กและเยาวชนไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับครอบครัว

⁵⁹ อิงอร จินตนาเลิศ, "กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989." หน้า 73.

⁶⁰ บุญเพราะ แสงเทียน, กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชน และครอบครัวแนวประยุกต์. หน้า 26.

ในด้านการปฏิบัติประเทศไทยมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) เป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2521 เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (กยช.) ซึ่งมีหน้าที่วางแผนประสานงาน กำกับดูแล และติดตามประเมินผลการพัฒนาเด็กและเยาวชน และโดยภารกิจหน่วยงานเลขานุการ กยช. ทาง สยช. จึงมีบทบาทในฐานะเป็นกลไกดำเนินงานขององค์กรระดับชาติที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผน ประสานงาน กำกับดูแล และติดตามประเมินผลการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งรวมถึงการดำเนินงานตามพันธกรณีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก⁶¹

จนกระทั่งเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยมีบทบัญญัติรับรองสิทธิของเด็กที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองไว้หลายมาตรา คือ

มาตรา 53 “เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม”

มาตรา 80 “รัฐต้องคุ้มครอง และพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้าง และพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว”

มาตรา 86 “รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงานโดยเฉพาะแรงงานเด็ก และแรงงานหญิง”

ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2549 ได้มีการรัฐประหาร ซึ่งเรียกว่าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พ.ศ.2549 แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ รวมทั้งประกาศและคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก็ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการรับรองสิทธิของเด็กที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองไว้ จนมาถึงวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 จึงได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของเด็กที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองไว้ ดังนี้

มาตรา 52 บัญญัติว่า เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

⁶¹ สีน้อย เกษมสันต์ ณ อยุธยา, “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก: บทบาทของ สยช. ในการส่งเสริม และการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย,” วารสารกฎหมาย: ปีที่ 20, ฉบับที่ 1, (ตุลาคม 2543): หน้า 192.

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 32 ที่ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิในทางอาญาของประชาชนไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้...”

โดยสรุป จะเห็นว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยนั้นได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองการปกครองของไทย โดยในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีพระราชบัญญัติลักพา จ.ศ.1227 (พ.ศ. 2406) และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งได้กำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็ก และเยาวชนไว้เป็นพิเศษ โดยคำนึงถึงอายุ และความรับผิดชอบของเด็ก ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิของเด็ก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.4.3 พัฒนาการทางความคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของกฎหมายและวิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเด็กของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวดังจะได้กล่าวต่อไปตามลำดับ

2.4.3.1 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในสมัยโบราณประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังไม่มีองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเหมือนเช่นปัจจุบัน การดำเนินคดีอาญาก็ไม่มีโจทก์ไม่มีจำเลยในศาล

กฎหมายโบราณของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้กล่าวไว้บางตอนว่า ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจตัดสินคดีความนั้นก็คือเจ้าเมืองหรือผู้ปกครองเมือง ซึ่งการวินิจฉัยคดีก็อาศัยจารีตประเพณี ไม่มีตัวบทกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ หรือเขตชนบทก็จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้ากกเจ้าเหล่า หรือหัวหน้าเผ่าผู้มีอิทธิพล ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากประชาชนในเขตนั้นเป็นผู้ตัดสินและคำตัดสินดังกล่าวนั้นก็จะมีผลบังคับใช้โดยเด็ดขาด คู่กรณีไม่มีสิทธิอุทธรณ์หรือร้องขอต่อว่าแต่อย่างใด⁶²

ในปี ค.ศ.1633 เจ้าสุริยวงศา ธรรมมิภะราด ขึ้นครองราชย์⁶³ ภายใต้การปกครองของเจ้า สุริยวงศา ธรรมมิภะราด การปกครองอาณาจักรล้านช้างก็ได้มีการปฏิรูประบบการปกครอง เช่น ในราชสำนักมีเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ปกครองทั่วทั้งราชอาณาจักร และมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง โดยมีเจ้ามหาอุปราชเป็นผู้ทำการแทนเจ้าแผ่นดิน (เปรียบเสมือนนายกรัฐมนตรี) มีหน้าที่สำคัญ คือ การปกครอง เป็นประธานสภาราชกิจ ประธานคณะเสนาบดี และมีอำนาจในการออกคำสั่งต่างๆ รวมทั้งสั่งเกณฑ์ทหารในยามสงคราม นอกจากนี้ยังมีเจ้าราชวง มีฐานะต่ำกว่าเจ้ามหาอุปราช มีหน้าที่ดูแลช่วยงานเสนาบดีฝ่ายกลาง และมีเจ้าราชบุตร ซึ่งมีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ช่วย เสนาบดีฝ่ายขวา ทั้งสามพระองค์เรียกว่าฝ่ายแผ่นดิน คณะเสนาบดีแบ่งเป็น เสนาบดีฝ่ายขวา คณะเสนาบดีฝ่ายกลางและเสนาบดีฝ่ายซ้าย การบริหารงานแผ่นดินทั้งหมดขึ้นกับคณะเสนาบดี กล่าวคือ เสนาบดีฝ่ายขวามีหน้าที่รับผิดชอบงานกลาโหม กรมคลัง และ กรมนา โดยมีพระยาเมืองแสนเป็นผู้ดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีฝ่ายขวา คณะเสนาบดีฝ่ายซ้ายรับผิดชอบงานปกครอง งานรักษา ความสงบเรียบร้อยภายใน รับผิดชอบกรมเมือง และกรมวัง โดยมีพระยาเมืองจันทร์เป็นผู้ดำรงตำแหน่ง อัครมหาเสนาบดีฝ่ายซ้าย ส่วนคณะเสนาบดีฝ่ายกลางรับผิดชอบงานแก้ไขปัญหาต่างๆ และตัดสินคดีความที่เกิดขึ้น ทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นองค์กรตุลาการ โดยมีพระยาเมืองกลางเป็นผู้ดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีฝ่ายกลาง

ทั้งนี้ปรากฏให้เห็นว่าในสมัยพระเจ้าสุริยวงศา ธรรมมิภะราด องค์กรในกระบวนการ ยุติธรรมได้ปรากฏขึ้นโดยเสนาบดีฝ่ายกลางเป็นผู้ทำการดำเนินและตัดสินคดีความ มิใช่

⁶² สุภาสิทธิ์ รอดวันชัย, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย-ลาว: ขั้นตอนก่อนการพิจารณาของศาล,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 46.

⁶³ สำลิต บัวศรีสวัสดิ์, คัมภีร์พระธรรมศาสตร์หลวง กฎหมายโบราณลาว, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นครเวียงจันทน์ สำนักพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ค.ศ.1993), หน้า 8.

พระเจ้าแผ่นดินจะตัดสินใจด้วยตนเองเหมือนในเมื่อก่อน ซึ่งเงาของศาลก็ได้ปรากฏให้เห็นนับแต่บัดนั้น เป็นต้นมา ส่วนในหัวเมืองต่างๆ อำนาจทั้งหมดยังเป็นของเจ้าเมือง ในช่วงเวลานี้เอง คือ ในระหว่าง ปี ค.ศ.1660 ได้มีการสร้างกฎหมายขึ้นมาใช้หลายฉบับซึ่งเรียกว่า คัมภีร์ โดยเขียนลงบนใบลาน เช่น คัมภีร์มูลตันไตร สร้อยสายคำ พระธรรมศาสตร์หลวง สุวันนะมุขา ราชศาสตร์ โคสวาราด สังคะ หะปะกร และ คติโลกคติธรรม นอกจากนี้ยังมีหลายประเภทย่อยๆ ซึ่งมีเป้าหมายในการใช้เฉพาะเรื่องและส่วนมากจะเป็นหนังสือสั้นๆ เรียกว่าหนังสือก้อม⁶⁴

ส่วนคัมภีร์พระธรรมศาสตร์หลวง นับว่าเป็นกฎหมายโบราณลาวที่สำคัญที่สุด เพราะเป็น กฎหมายหลัก(เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญ) มีบทบัญญัติเป็นมาตรารวมทั้งสิ้นประมาณ 400 กว่า มาตรา(เพราะหายไปประมาณ 60 กว่ามาตรา) และแบ่งเป็นหมวดหรือเรียกว่าห้องซึ่งมีอยู่ห้าห้อง โดยยึดถือหลักสี่ห้า หรือป็นจะสี่ลาเป็นหลักในการแบ่งห้อง กล่าวคือ⁶⁵

1. ห้องปานาติปาตี พุดถึงการฆ่า(ฆาตกรรม)การทำร้ายร่างกายคนอื่นเป็นต้น
2. ห้องอทินนาทาน พุดถึงการ ลัก การปล้น และการชิงทรัพย์ เป็นต้น
3. ห้องกาเมสุमितสาจาน พุดถึงการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศ และความสัมพันธ์ทางครอบครัวเป็นต้น
4. ห้องมุสวาท พุดถึงการหลอกลวง ต้มตุ๋น ข้อโกง ข้อฉล ยักยอก เป็นต้น
5. ห้องสุราเมระยะมัดชะ พุดถึงความผิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากการดื่มสุราหรือการเสพสิ่งเสพติดอื่นๆ เป็นต้น

ประเทศลาวรับเอากฎหมายสมัยใหม่แบบตะวันตกมาใช้ตั้งแต่สมัยฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว เมื่อ 100 ปีก่อน และได้เลือกที่จะจัดทำประมวลกฎหมาย (codification) แบบภาคพื้นยุโรปในการจัดทำประมวลกฎหมายในครั้งนั้น ได้ร่างขึ้นโดยอาศัยแบบอย่างกฎหมายในภาคพื้นยุโรปเป็นสำคัญ โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสกฎหมายอาญาฉบับแรกของลาวคือกฎหมายอาญาพระราชอาณาจักรลาวปี ค.ศ.1927 สำหรับการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาในเวลาต่อมาในปี 1957 ก็เป็นการปรับปรุงแก้ไขจากกฎหมายอาญาเดิมคือฉบับที่ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.1927 เป็นการปรับปรุง

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 – 5.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 – 5.

กฎหมายเดิมให้เหมาะสมกับกาลสมัยโดยยังคงยึดถือแบบอย่างของประเทศในภาคพื้นยุโรปและบังคับใช้จนกระทั่งมาถึงปี ค.ศ.1975

ภายหลังที่ประเทศลาวได้เปลี่ยนแปลงการปกครองและสถาปนาตนเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ได้ยกเลิกการใช้กฎหมายอาญาของพระราชอาณาจักรลาวปี 1957 ในช่วงปี 1975-1985 ได้มีการวิจารณ์กันในเรื่องการยกเลิกกฎหมายทำให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไม่มีการนำกฎหมายมาใช้⁶⁶ แต่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี เลขที่ 53/นย ลงวันที่ 15 ตุลาคม 1976 เฉพาะคำสั่งดังกล่าวก็จะกำหนดถึงวิธีการพิจารณาความอาญาและแพ่งเท่านั้น ซึ่งไม่มีกฎหมายเป็นแนวปฏิบัติ การวางระบบกฎหมายใหม่แม้จะมีความจำเป็นที่จะต้องทำในระบบการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในฐานะเจ้าของสิทธิภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นภายหลังที่พรรคและรัฐบาลได้จัดวางแนวทางการเปลี่ยนแปลงใหม่ ซึ่งได้เปิดกว้างการร่วมมือทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ ปฏิบัติกลไกเศรษฐกิจการตลาด ได้หันกลไกการคุ้มครองรัฐ คุ้มครองเศรษฐกิจสังคม ตามแนวทางนโยบาย และคำสั่งในเมื่อก่อนไปสู่การคุ้มครองด้วยรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้จึงได้มีการร่างกฎหมายต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นแนวในทางปฏิบัติ⁶⁷ ดังนั้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงได้พิจารณารับรองและจัดทำกฎหมายอาญาใหม่ขึ้นมาแทนฉบับเก่า ในปีค.ศ.1990 โดยได้ประกาศใช้ตามรัฐดำรัสของประธานประเทศแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับเลขที่04/ปรปช, ลงวันที่ 9 มกราคม ค.ศ.1990 และต่อมาก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อ ค.ศ.2005 ซึ่งประกาศใช้ตามรัฐดำรัสของประธานประเทศแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับเลขที่142/สปป, ลงวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ.2005 โดยมีหลายมาตราที่ได้บัญญัติถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น

มาตรา 129 บัญญัติว่า "บุคคลใดหากได้ร่วมประเวณีกับเด็กหญิง หรือเด็กชายที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี ต้องระวางโทษตั้งแต่หนึ่งปี ถึงห้าปี และจะถูปรับตั้งแต่ 2,000,000 กีบ ถึง 5,000,000 กีบ"⁶⁸

มาตรา 7 วรรคท้าย บัญญัติว่า "ผู้กระทำความผิดทางอาญาต้องเป็นบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะ ไม่เป็นคนวิกลจริต และมีอายุสิบห้าปีขึ้นไป"⁶⁹

⁶⁶ UNDP. การแปลความหมาย. (2002), หน้า 4.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

⁶⁸ กฎหมายอาญา ค.ศ.1990 ของ ส ป ลาว, มาตรา 129.

มาตรา 40 ข้อที่หนึ่ง ได้บัญญัติว่า “ผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี หรือเกินกว่าหกสิบปี ถือเป็นเหตุแห่งการลดโทษความรับผิดทางอาญา”⁶⁹

มาตรา 53 บัญญัติว่า “สำหรับเด็กอายุยังไม่ถึงสิบห้าปี ที่ได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นอันตรายต่อสังคมนั้น ให้ใช้มาตรการบังคับดังนี้⁷¹

1. ให้ไปขอภัยนำผู้เสียหายด้วยวิธีการอันเหมาะสม
2. ชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งโดยพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง
3. ส่งให้ผู้ปกครองเด็กติดตามศึกษาอบรม
4. ส่งให้องค์การปกครองและองค์การจัดตั้งสังคมติดตามศึกษา

อบรม

สำหรับเด็กที่มีอายุแต่สิบห้าปีขึ้นไป แต่ต่ำกว่าสิบแปดปีหากได้กระทำความผิดทางอาญาในฐานลหุโทษและโทษานุโทษนั้น ศาลจะนำใช้มาตรการที่กล่าวมาแล้วนี้ได้”

2.4.3.2 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเด็กของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สำหรับการคุ้มครองสิทธิเด็กในสมัยโบราณนั้นก็ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าไรนัก อำนาจทุกอย่างขึ้นอยู่กับบิดามารดาหรืออาจจะกล่าวได้ว่าบิดาหรือสามีมีอำนาจเหนือบุตร ภริยาล้ายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองบุตรและภริยา สามารถปฏิบัติต่อเด็กเหมือนทรัพย์สิน เช่น การทำโทษหรือแม้กระทั่งการนำเด็กที่เป็นบุตรของตนไปจำหน่ายได้ แนวคิดเช่นนี้ยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะมีมากหรือน้อยตามแต่ละวัฒนธรรมของสังคม แม้จะมีได้บัญญัติไว้เป็นตัวบทกฎหมายอย่างชัดเจนก็ตาม หากแต่สามารถสังเกตได้จากขนบธรรมเนียมประเพณี และแนวปฏิบัติของสังคมนั้น ๆ ในสังคมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็เช่นกันยังคงมีอิทธิพลของแนวความคิดนี้อยู่อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเห็นได้จากค่านิยมในการ

⁶⁹ กฎหมายอาญา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.2005 ของ ส ป ป ลาว, มาตรา 7 วรรคท้าย.

⁷⁰ กฎหมายอาญา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.2005 ของ ส ป ป ลาว, มาตรา 40 ข้อที่หนึ่ง.

⁷¹ ในฐานลหุโทษเป็นการกระทำความผิดที่กฎหมายได้กำหนดโทษที่มีโทษจำคุกหรือโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงสิบปีและโทษปรับ ส่วนในฐานโทษานุโทษเป็นการกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกหรือโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนหรือมีโทษปรับ (กฎหมายอาญา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.2005 ของ ส ป ป ลาว, มาตรา 53)

เลี้ยงดูเด็กของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่บิดา มารดาจะถือสิทธิในการอบรมสั่งสอนเด็ก รวมทั้งสิทธิในการลงโทษ เช่น การดูว่ากล่าว หรือการเขียนตีว่าเป็นอำนาจสิทธิขาดของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ บุคคลอื่นไม่สามารถเข้าไปก้าวก่ายได้ เป็นต้น แต่การกระทำเช่นนี้ของบิดา มารดาก็เพื่อต้องการให้ลูกเป็นคนดีของครอบครัวหรือสังคม และอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมของสังคมสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นวัฒนธรรมที่มีการเลี้ยงดูลูกอย่างไม่สิ้นสุด

นับแต่ได้มีการสถาปนาเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ.1975 เป็นต้นมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ปกครองประเทศด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย โดยได้ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าเด็กเป็นผู้ที่จะสืบทอดภารกิจของการปฏิบัติ เพื่อปกป้องและพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ดังนั้น รัฐจึงได้จัดทำและเสนอร่างกฎหมายฉบับต่าง ๆ ขึ้น โดยเฉพาะกฎหมายอาญา ซึ่งประกาศใช้ตามรัฐดำรัสของประธานประเทศแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับเลขที่04/ปรปธ, ลงวันที่ 9 มกราคม ค.ศ.1990 และกฎหมายอาญาฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.2005 ซึ่งประกาศใช้ตามรัฐดำรัสของประธานประเทศแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับเลขที่142/สปป, ลงวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ.2005 โดยมีหลายมาตราที่ได้กำหนดถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก นอกจากนั้นยังมีกฎหมาย อื่น ๆ อาทิ กฎหมายว่าด้วยครอบครัว กฎหมายว่าด้วยสัญชาติ กฎหมายว่าด้วยแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาและกฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก⁷²

ต่อมาเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ.2534 (ค.ศ.1991)สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเป็นรัฐภาคีกลุ่มแรกที่ได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว⁷³ ซึ่งมีผลให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต้องดำเนินตามมาตรการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาดังกล่าว อาทิ กำหนดนโยบายพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ในนโยบายของรัฐบาล หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายที่

⁷² สัมภาษณ์ กิสิน ศรีพันธุ์งาม, อดีตรองอธิการสูงสุด ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยกระทรวงยุติธรรม แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 03 กรกฎาคม 2551.

⁷³ คณะรัฐมนตรีขอโครงการทศวรรษศาลยุติธรรมเด็ก, หนังสือคู่มือสำหรับผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับศาลยุติธรรมเด็ก, (กำแพงนครเวียงจันทน์: ไม่ระบุที่พิมพ์, ค.ศ. 2001), หน้า 4.

เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กกรณีตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาที่มีอยู่ให้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพเหมือนๆ ประเทศที่ได้มีการพัฒนาแล้ว เนื่องจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายในการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ได้ลงนามแล้ว ซึ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ยอมรับและประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ในการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยเฉพาะกรณีเด็กตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา และที่ผ่านมาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็ได้เสนอรายงานเรื่องความคืบหน้าของการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กตามพันธกรณีที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดไว้ ต่อคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว ซึ่งรัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้นำเสนอรายงานในทุก ๆ 5 ปี เช่น ในปี พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ได้เสนอรายงานเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวต่อคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวได้เสนอแนะให้รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรแก้ไขบางปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เพื่อส่งเสริมสิทธิเด็กให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยควรพัฒนาในเรื่องระบบศาลยุติธรรมสำหรับเด็ก และตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก⁷⁴ จากคำเสนอดังกล่าว รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก และมีการตรากฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก ค.ศ.2006 โดยประกาศใช้ตามรัฐดำรัสของประธานประเทศแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, ฉบับเลขที่04/สปป, ลงวันที่16 มกราคม ค.ศ.2007 เพื่อแก้ไขปัญหากับขอบเขตของฐานความผิด และมาตรการต่าง ๆ ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กกรณีตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา

ผลจากการอนุวัติการในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าว รัฐได้มีแนวปฏิบัติในหลาย ๆ ด้าน ที่สะท้อนให้เห็นถึงการบังคับการหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองแก่เด็กในด้านต่าง ๆ ดังได้กล่าวต่อไปนี้

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ในปี ค.ศ.1992 รัฐบาลแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตั้ง คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อแม่และเด็ก

ในปี ค.ศ.1993 รัฐบาลแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตั้ง คณะกรรมการเพื่อแม่และเด็กระดับจังหวัด

ในปี ค.ศ.1999 ได้มีการจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับระบบยุติธรรมสำหรับเด็กที่สภา แห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งมีบุคคลที่เข้าร่วมในการประชุมดังกล่าวประกอบด้วย ตัวแทนขององค์การ สหประชาชาติ ที่ประชุมเห็นร่วมกันว่าควรกำหนดมาตรการในการลงโทษต่อเด็กที่กระทำความผิดใน ความผิดลหุโทษ (ฐานเบา) ไม่ควรกักขังหรือคุมขัง ในกรณีความผิดเช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร การลักเล็กขโมยน้อยการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและอื่น ๆ ยกเว้นกรณีที่มีการกระทำความผิด เป็นความผิดที่ร้ายแรง เช่น ฆาตกรรม ช่มชู้ในกระทำชำเรา การก่อความวุ่นวายขึ้นร้ายแรงและอื่น ๆ

ในปี ค.ศ.2000 มีการจัดตั้งโครงการปฏิบัติงานยุติธรรมสำหรับเด็กของกระทรวง ยุติธรรม โดยการสนับสนุนของ รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักร และองค์การช่วยเหลือเด็กอังกฤษ (HRPF of the UK Foreign and Commonwealth office and Save the Children UK.) เพื่อให้มีการ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ บังคับใช้กฎหมาย ในระดับจังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน เพื่อให้เห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหการกระทำความผิดของเด็กโดยวิธีการอื่นนอกจาก กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ

ในปี ค.ศ.2005 มีการจัดตั้งโครงการปฏิบัติงานยุติธรรมสำหรับเด็กของอัยการ ประชาชนสูงสุดกับกระทรวงมหาดไทยโดยการสนับสนุนจาก Unicef เกี่ยวกับการดำเนินคดีกับเด็ก เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับเด็กที่กระทำความผิด โดยให้มี วิธีการดำเนินคดีสำหรับเด็กเป็นพิเศษต่างหากจากวิธีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดทั่วไป และหาวิธีการเยียวยาแก่เด็กที่เป็นเหยื่อจากอาชญากรรม และรับประกันความเป็นกลางในการ ดำเนินคดีต่อเด็ก เพื่อให้ความคุ้มครองในผลประโยชน์ของเด็ก และฟื้นฟูให้เด็กที่กระทำความผิดหลัง พ้นโทษสามารถกลับสู่สังคมได้อย่างปกติ ด้วยเหตุนี้เพื่อให้วัตถุประสงค์ของโครงการสามารถนำมา

ปฏิบัติได้จริงจึงมีคำแนะนำร่วมเกี่ยวกับการดำเนินคดีต่อเด็ก ระหว่างอัยการสูงสุด รัฐมนตรี
กระทรวงมหาดไทยและประธานศาลประชาชนสูงสุด ฉบับ เลขที่ 01/ออปส. ปกส. สปส. ลงวันที่ 2
ตุลาคม ค.ศ.2006